

en spreken van
Hij betoont aan
ar dat is anthro-
p Gods eeuwigen
n Gods gemeene
spreken van een
menschheid in

inis, van men-
ds houding tot
mensen den
e zijn; maar a
it bezien, is die
s een genadige

n van de kwes-
ragen antwoord
vooraf pre-
n over heb-
vragen: wilt U
ar Uw meening
eerste punt
formatie" weer-
U me stelt, zal

nde punt 1 be-
van den vrager
is begrijpelijk.
punt niet dat-
eerde broeders
kt hebben".
prek van zulke
rne waarborgen
dit of dat is al
ve niet goed en
s behelst.

aan af te gaan,

ie vast, dat er,
bewezen alleen
even, ook een
Hij betoont aan

sie vast, dat...
en), en hierin
ns de menschen-
gens de uitver-

RE (!!!, K. S.)

GEZINDHEID"

het heeft vast-
ten),
et de (commis-
heid er onder).
reef, dat hier
eneens, dat één
p-ds Hoeksema
a, dan er staat
dat ik aan dit
ja dan neen?
genade" PLUS
IE? Indien de
die naar zijn
ien mij eenig
ag worden als
Chr. Ref.
k terwille van
ndien het hem
constateeren;
en weer, ook
er van afhan-
ksema, dat hij

zijn vragen af-
tulgen volledig
er ook, omdat
otest, art. 149,
in dit protest
het met den
n eens te zijn.
weergave der
de zelf, sprak
ns de menschen-
heid in

a, dan beweer
node beleden.
c wel veel op
scheiden.
naakt, is wel

erk beperkend
e Gods",
„DE (!) gun-

nbepaald.
binnenste ge-
e gunst of
oorschemeren,
dat men geen
ders geen on-
oog heeft, of
ve en wat ze

ons doet en voor ons betekent, dan op de diepe gezind-
heid van den gever letten wil.

Ik hoop op ds Zwier's antwoord.

En om elken indruk, alsof ik hem uit zijn tent lokken
wil (wat overigens wel mag, waar hij me een gewaar-
deerde vraag stelt) te vermijden, wil ik nog even dit
opmerken:

a. in mijn bespreking van ds Hoeksema's referaat
komt de zaak vanzelf aan de orde; ik wil evenwel
graag ds Zwier ook vóór dien antwoord geven;

b. in wat ik reeds heb opgemerkt in de pers, gaf
ik bovengestelde vraag om nadere opheldering feitelijk
reeds als onvermijdelijke vraag te kennen;

c. in mijn lezingen, ook waar ds Zwier bij was, heb
ik wel degelijk gesproken over anthropomorphismen,
ook inzake de onderscheiden manieren, waarop
de Schrift Gods „gezindheid" tegenover de konkrete
wereld bespreekt; want zoo zei ik, ze denkt er niet
aan, deze gezindheid met één term aan te duiden, ze
spreekt óók over Gods lankmoedigheid b.v. (en dat is
volgens Bavinck al een anthropomorphe uitdrukking,
bewijzende, dat men niet klaar is met het dogmatisch
fixeren van bijbeltermen, hetgeen maar biblicisme
heet bij sommigen in Nederland);

d. een synode, die een dogmatischen term vaststelt,
moet geen anthropomorfisme willen, omdat bijbelsche
taal en synodale termen zeer verschillend zijn; „gezind-
heid" is bij mij trouwens vast en zeker géén anthropo-
morfisme;

e. ds Zwier spreekt in zijn hierboven aangehaalde
stukje over de onderscheiding „a parte hominis" en
„a parte Dei". Dat herinnert me aan zijn artikel, waar-
in hij meende, dat de een, door te spreken van gemeene
gratie, de zaak bezag „a parte hominis", „van mensche-
lijk standpunt", en de ander (Schilder) door te spreken
van „cultuurmandaat" de zaak bezag „a parte Dei" („van
Gods standpunt"). Om misverstand af te snijden, en nu
ds Zwier zelf me vragen stelt, moet ik wel opmerken,

dat ik voor wat mij betreft, ds Zwier wel dankbaar
ben voor de vele uitnemende beschouwingen, die hij
aan dit cultuurmandaat gewijd heeft, doch het niet
met hem eens kan zijn als hij uitspreekt, dat ik de
kwestie bezie „a parte Dei". Daartoe zou ik het weer
moeten hebben over de GEZINDHEID, die God (b.v. als
paedagoog) ten leste „bezielt" (dát is anthropomor-
phisme) als Hij een mandaat aan Adam geeft. Maar
ik heb het over een mandaat gehad, een bevel,
en dat is een geopenbaard woord, waarin God mij
bindt op mijn eigen standpunt; waarin Hij wel
iets van Zijn verborgenheid me laat zien, maar lang
niet alles, zooals Zijn gewoonte met mij is (waar-
om ik dan ook, a parte hominis ziende, erg voorzichtig
moet zijn met het spreken over Gods GEZINDHEID).

Als de Catechismus spreekt over God, die mij geen
onrecht doet, als Hij van mij eischt, wat ik niet doen
kan, dan is dat zeker geen catechismus-
uitspraak a parte Dei. De kwestie is niet een
dilemma „a parte Dei" dan wel „a parte hominis", maar
een dilemma; alléén in rekening brengen wat na den
val mij overkomt onder den indruk van de
strafbedreiging, dan wel: óók in rekening brengen (wat
nog nooit afgeschaft werd) hetgeen vóór den val mij
gezegd is, en sindsdien gehandhaafd (cultuurmandaat).

Ik kies dan voor het laatste standpunt;
ik doe dat in héél mijn dogmatischen arbeid. Ik doe
het b.v. óók als ik spreek over de kerk (ze wordt dan
voor mij: de menscheheid Gods); en over het koninkrijk
der hemelen, en over Christus, en over het verbond, de
heerlijkheid; en over de mogelijkheid van verdienste
van den mensch, ja, dan neen. In al die kwesties breng
ik niet alleen in rekening hetgeen God NA den val
tot de menschen sprak, maar óók wat Hij VOOR den
val tot hen gezegd heeft, gelijk Hijzelf mij dat achteraf
meedeelde in Zijn Woord.

Trouwens, en nu ben ik al heel dicht bij het eigenlijke
onderwerp: zélf de man, die van de drie
punten van Kalamazoo hartgrondig
overtuigd is, brengt practisch toch altijd in reke-
ning, wat God vóór den val gesproken heeft. Hij rede-
neert immers (blijkens den gewonen gang van veler ge-
meene-gratie-theorie) ongeveer alzo:

Adam had verdiend te sterven; en van alles beroofd
te worden;
hij blijft nochtans leven;
het leven valt dus mee, gezien tegenover de straf-
bedreiging;
dat is dus „gunst", „genade", uiting (zoo zegt menig-
een erbij) van gunstige gezindheid Gods.

Ik laat die redeneering, die ik oppervlakkig noem,
nu even voor wat ze is. Dan zeg ik toch op mijn beurt:
de spreker van daareven bekijkt de dingen die hij heeft
onder het aspect van de strafbedreiging.

Maar eilieve, zou dr Kuyper zeggen, óók die straf-
bedreiging was toch gesproken vóór den
val?

Maar als ge dus toch rekt met wat God vóór den
val gesproken heeft, waarom rekt ge dan niet met
het cultuurmandaat, dat eveneens vóór
den val gesproken is?

En als ge meent, dat het rekenen met het cultuur-
mandaat (gesproken vóór den val) een bekijken van de
zaak „a parte Dei" is (wat ik voor mij ontken),
waarom denkt ge dan, dat een in rekening brengen van
de strafbedreiging (óók vóór den val gespro-
ken) een bezien van de zaak „a parte hominis"
is? Dat gaat toch niet?

We moeten er van uitgaan, dat God reeds vóór den
val bevel en belofte van het werkverbond gaf in nauw
verband met de sancties van het verbond (loontoezeg-
ging en strafbedreiging). Daaruit blijkt, dat ONDER

MEER zijn geven van belofte en eisch PAEDAGOGI-
SCHE bedoeling had (zooals trouwens alle dogmatici
van vroeger, die van die sancties weet hebben, erken-
nen). Een kind nu, vooral wanneer het spreken wil „a
parte homunculi" (op kinderstandpunt) moet beden-
ken:

a) mijn Vader liegt nooit;
b) maar zegt me ook niet alles;
c) want Hij heeft me zelf gezegd, dat Hij waar-
heid, maar niet de volle waarheid tot mij spreekt;
d) ik moet daarom bedenken, dat zijn raad, zijn ge-
dachten, breder zijn dan ik in de verste verte begrip-
pen kan;

e) dat Hij dus reeds in het paradijs een ge-
zindheid had, die ik, in al haar diepte en breedte niet
met één term benoemen kan (Hij zelf gebruikt er trou-
wens wel een heel getal termen voor);

f) dat dus reeds in het paradijs zijn geven
van bevel en belofte, van loontoezegging en strafbe-
dreiging uit een gezindheid voortkwam, die in bevel
en belofte beide geenszins adaequaat lagen uit-
gedrukt;

g) hoeveel te meer moet ik dan, vandaag,
in een gevallen wereld, en met mijn dwalend
verstand, voorzichtig zijn met private of pu-
blike uitspraken over zijn gezindheid?

Broeders insluiten of uitsluiten van wie de synode
van Kalamazoo verklaarde: ze zijn in de grond-
waarheden gereformeerd, en dat op grond
van een formule inzake Gods gezindheid, wie vindt
dat gemakkelijk? Wie kan er vrede bij hebben, dat de
zaak zoo blijft? En daarom te meer: ds Zwier, hoort die
gezindheid bij punt één, ja dan neen? Uw duidelijk ant-
woord zal mij, en uw kerk, en die van ds Hoeksema
kunnen helpen!

K. S.

**Ontstentenis van genoegzame eenparigheid, eind-, dan
wel beginpunt? (II.)**

Indien nu blijken mocht, dat er inderdaad „genoeg-
zame eenparigheid" is in betrekking tot de idee van
een COMPROMIS, eenparigheid n.l. in DEZEN zin,
dat van een compromis GEEN SPRAKE KAN zijn,
dan komt automatisch weer de vraag aan de orde, hoe
het staat met de INSTELLING van het promotierecht.

Wij zeggen opzettelijk: de instelling.
En niet: het vraagstuk.

Als we scherp toezien, dan heeft de synodale com-
missie, die in 1936 rapporteerde over het voorstel-
Drente, hier een onnauwkeurigheid in het spreken ge-
bruikt, die we zouden laten loopen, ware het niet, dat
van onderscheiden kant, en thans tot mijn spijt ook
door één der hoogleeraren der Hoogeschool zelve, ge-
zegd was: zoodra mocht blijken, dat er geen compromis
is, kan en moet meteen de zaak weer van de tafel.

Maar zóó staan m.i. de zaken niet. Niet
naar den geest, noch naar de letter.

Niet naar den geest. Het voorstel der synodale
commissie '36 (om n.l. eens te overwegen, of er een compromis
te vinden was) is met algemeene stemmen aan-
vaard. De kwestie als agendumpunt van het oogenblik
was toen meteen van de tafel, voor wat '36 betrof. Maar
dacht men nu werkelijk, dat alle voorstemmers zouden
hebben vóórgestemd indien ze ondersteld hadden, dat
men dit voorstel zou hebben gedaan, om daarmee te
verklaren: een compromis, en anders in
geen jaren meer de kans? O neen; want dan
zou dát de gemakkelijkste manier geweest zijn, om zich
van de vraag van Drente af te maken. Door het aan-
nemen van het voorstel, om nog eens te kijken of er een
compromis te vinden was, waren de discussies over
Drente's verzoek niet afgehandeld, maar, als
voorloopig niet actueel, slechts opge-
schort. Slechts, indien een compromis te vinden ge-
weest ware, zou de eenparigheid inzake de wenschelijk-
heid van zulk een voorgeslagen compromis de vraag
naar eenparigheid inzake de instelling van het pro-
motierecht zelf¹⁾ hebben overbodig gemaakt.

Wordt een compromis niet gevonden, dan komt
de zaak zelf weer op het tapijt, als men
n.l. elkander serieus behandelen wil.

Tot die serieuze behandeling behoort, dat men het
voorstel-Drente letterlijk leest. Als ik constateer, dat
de commissie het niet deed, is dat natuurlijk geen on-
derstelling van kwade trouw; ik merk het alleen maar
op, omdat men haar voorstel thans gebruikt om de
heele zaak van de tafel te nemen.

Ziehier wat Drente in '36 had voorgesteld (ik druk
een en ander vet):

**na te gaan, hoever het staat met de „genoegzame
eenparigheid".**

Het is duidelijk, dat de Drentsche synode hier het
oog heeft — blijkens de aanhangsteekens — op het
besluit van Arnhem. Daar is — óók al weer met
algemeene stemmen, en dus ten bewijze, dat
men slechts dan broederlijk met elkander om kan gaan,
als men met de opinie der voorstemmers
reken, óók van die voorstemmers, die zich ter-
wille van den vrede voorloopig hebben
geschikt — daar is aangenomen het volgende voor-
stel:

de... synode,...
van oordeel, dat de kerken tot deze INSTELLING
niet behooren over te gaan dan met genoegzame een-
parigheid,
constateerende, dat zulk een eenparigheid thans niet
bestaat,

1) Ik spreek van „instelling", wijl het woord in officiële
stukken staat. Maar ik leg het op mijn manier uit; anderen
mogen — zie hieronder — hetzelfde doen.

besluit:

... ONDER DEZE OMSTANDIGHEDEN over de
ingediende RAPPORTEN geen beslissing te nemen,
en MITSDIEN de bovengenoemde voorstellen, zoowel
die tegen als die voor de instelling van het doctoraat
TERZIJDE TE LEGGEN.

Drente heeft dus in '36 gevraagd: onderzoek eens hoe
't staat met de eenparigheid, bedoeld in Arnhem.

Dat was eenparigheid inzake de INSTELLING van
het promotierecht.

Wat maakt nu de rapporterende commissie daar-
van in Amsterdam '36? Zij maakt ervan: eenparigheid
ten opzichte van het VRAAGSTUK van het promotie-
recht.

Ze heeft deze niet juiste formulering ook in het
door haar ingediende voorstel neergelegd; en waar na-
tuurlijk niemand dacht aan kwade trouw, en ook nie-
mand van de voorstanders erop bedacht was, dat men
in 1939 zou spreken zooals thans prof. Dijk en anderen
doen, daar heeft ook geen mensch captie gemaakt op
deze formulering.

Maar feit is, dat ze wat anders is, dan
officieel er had mogen staan.

Dat ik geen spijkers op lang water zoek (eerder wil
ik een poging daartoe verhinderen) is dunkt me duide-
lijk te bewijzen.

Ik kan over een bepaald VRAAGSTUK van iemand
verschillen, maar tegelijkertijd over een bepaalde, zelfs
desbetreffende INSTELLING het met hem eens zijn.
Er zijn er nog altijd, die inzake het VRAAGSTUK der
opleiding door een kerkelijke of een verenigingsschool
van elkaar verschillen. Maar omdat ze door een beding
in '92 bij elkaar gekomen zijn, en ze met elkaar in
goede trouw willen samenwerken, besloten ze tot de

INSTELLING van twee collecten jaarlijks óók voor de
opleidingsinrichting die ze niet begerden, en houden
zich daaraan (ze zijn voor een deel zelfs zoo goedmoed-
ig, dat ze niet eens protesteerden, als één van die twee
er jaarlijks voor een deel der kerken meer dan twee
krijgt, al wordt hun geduld wel op de proef gesteld,
wanneer ze aan den anderen kant zich soms met tegen-
werking beloofd zien). Inzake het VRAAGSTUK der
hulpredikers — een heel ander voorbeeld — kan men
onderling ten eerste verschillen, maar tot de AAN-
STELLING kan men met algemeene stemmen besluiten
of helpen besluiten. Zoo kunnen er inzake het VRAAG-
STUK van het promotierecht vóór- en tegenstanders
blijven (dat zal ook wel, gelijk ook anderen inzake het
VRAAGSTUK der promotie aan de Theol. Faculteit der
V. U. in haar huidige samenstelling of onder de vi-
geerende regeling bezwaar hebben), terwijl er toch in-
zake de INSTELLING van de daaraan steun verleene-
nende acties en instanties een eenstemmigheid bestaat.

Kortom: als blijkt, dat er geen compromis gevonden
is, zal men heel lang moeten redeneeren, om mij te
overtuigen, dat het voortz. broederlijk is, de zaak verder
te laten rusten. Mijns inziens komt dan automatisch
wat Arnhem ter zij legde, weer terug.

We moeten elkaar goed begrijpen: het is geen dreige-
ment, maar een eerlijk elkaar in de oogen zien om mis-
bruik bijtijds te voorkomen:

indien men zegt: wij denken over het VRAAGSTUK
verschillend, en DUS willen wij inzake de INSTELLING
zoolang dat duurt, u langs allerlei redeneeringswegen,
hoe dan ook, in elk geval weigeren, wat ge wilt, en u
niet in de practijk tegemoet komen,

dan zal, indien het probleem bijtijds zóó gesteld is,
men ook moeten goedvinden, dat ieder, die inzake be-
paalde VRAAGSTUKKEN der Vrije Universiteit anders
denkt, dan velen, inzake de practische BESLISSINGEN
mogen besluiten: ik doe niet mee.

Men versta mij wel: ik ben daar niet
voor. Ik zou het een ramp achten. Maar ik
wil ook niet langer, dat Kampen met een
kluitje in het riet gestuurd wordt op grond
van redeneeringen, die ik niet verstaan kan in haar in-
houd, tenzij ik moest gelooven aan zig-zag-leiding van
den Heiligen Geest. Ik geloof wel aan Zijn geduld, en
daarom ben ik tegen een rancune-stemming, en MOET
ik ertegen waarschuwen. Maar ik geloof ook aan Zijn
waarachtigheid, en daarom ben ik tegen een
werk-maar-van-de-tafelstemming en MOET ik OOK
DAARTEGEN bijtijds waarschuwen.

K. S.

Hinderlijke onnauwkeurigheid.

Prof. Hepp gaat in „Credo" nooit in op bepaalde
polemische kwesties, citeert mij nooit, behalve dan als
hij de kans krijgt in zijn Persschouw: waar alsdan een
ander het doet, en spreekt verder in onduidelijke ter-
men over „een zeker kerkelijk blad", en zoo. Allemaal
in orde, dat moet hij zelf weten. Maar als hij deze
„methode" kiest, laat hij dan verder nauwkeurig spre-
ken. En niet onderstellen. Als er bezwaren waren tegen
de rede van prof. Ridderbos op den Schooldag, dan is
het heusch niet, wijl men dacht, dat hij het tegen
„iemand" had. Sommigen dachten, dat hij het zeker
óók tegen prof. Hepp had, wat ik verder niet geloof.
Men had er bezwaar tegen, dat de spreker woorden, die
prof. Greijdanus in qualiteit van rector een vorig maal
gesproken had (eerst waarheid, dan vrede) toeschreef
aan een „jongen broeder". Wat het optreden van prof.
Grosheide betreft: laat prof. Hepp eens citeren, wat ik
werkelijk dienaangaande schreef; dan is zijn on-
ware voorstelling, evenals die van ds Boerkoel, dien
hij citeert, meteen gerectificeerd. Als hij thans weer
constateert, dat een zeker blad (zal wel het onze zijn)
reeds vóór '36 een lijst van ernstige meeningengeschil-
den gaf, is dat volkomen juist. Maar heeft ons blad
daarvoor een synode willen spannen? En heeft zijn